

ԲԱԶՄԱՎԷՐ

Զ. ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 19.

1848

ՀՈԼՏԵՄԲԵՐԻ 1.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՀՈՒԲԱՐՏՈՍ ԲԱՐԵՄԻՏ

Հաճ

Փոռնիկան և խելացի Գրիգորիան :

Եւ վերնագրովս՝ Ֆրանքլին Լիւերի կացւոց և մարդկութեան անմահ պարծանքը՝ խելացի և օգտակար խրատներ կ'ընծայէ անոնց, որ շատ անգամ իրենց բաները ջանքով և լաւ չկարգաւորելով՝ կը սկսին ժամանակին կամ տէրութեան վրայ գանգըտիլ : Ինքը իր ստոյգ և արթնցընող առաձները կը դնէ Բարեմիտ Հիփարատոսի մը բերան, և ուրիշ ծերու մը բերնով զուրցընել կուտայ :
 “ () ր մը, կ'ըսէ, վաճառանոցի մը մէջ բազմութիւն մարդկան ժողվուած դեռ ծախելու ժամանակը եկած չըլլալով՝ կեցեր մէկմէկու հետ կը խօսէին ժամանակին նեղութիւնը վրայ : Սէջերնէն մէկը՝ վայելուչ հագուստով ու կերպարանքով

ճերմակ մօրուքով ծերու մը քով գնաց ու հարցուց. “ Հայր Յակոբ, հրամանքդ ինչ կը մտածես աս ժամանակին վրայ, ինչ կ'ըսես, աս ծանր տուրքերով՝ բաներնիս ո՞ր պիտի երթայ. ինչպէս պիտի կարենանք այսչափ բան վճարել : Եւ ինչ մեզի ինչ խորհուրդ կուտաս : ”
 Հայր Յակոբը ոտք ելաւ ու ըսաւ. “ () ր որ կ'ուզէք իմ խորհրդիս մօտիկ ընել, քիչ խօսքով կ'ըսեմ ձեզի ինչ որ ինձի լաւ կ'երևայ. վասն զի “ Խելացի մարդուն համար մէկ խօսք բաւական է, և երկայն խօսքը մարդուս փորը չի կըլտացընէր ”, կ'ըսէ Հիփարատոս Բարեմիտն : ”
 Հոն բոլոր գտնուողները ծերուն գլուխը ժողվուեցան, ու աղաչելի

որ սկսած խրատը առաջ տանի : Արբոր չորս կողմն առեր էին՝ հայր հակօր սկսաւ խօսիլ այսպէս .

« Բարեկամք և մերձաւորք իմ, իրաւ է որ տուրքերնիս ծանր է , բայց թէ որ վճարելիքնիս միայն աս տերութեան վրանիս դրածը ըլլար , ճարը դիւրին էր . բայց մեր մէջէն ոմանք անկէց 'ի զատ ուրիշ հարկեր ալ ունին վճարելու , և աւելի ծանր : Ս'ենք անոր կրկինը կը վճարենք մեր ծուլութեանը , երեքկինը՝ հպարտութեան , չորեքկինը՝ յիմարութեան : Եւ ասոնք այնպէս ստիպող տուրքեր են , որ տերութեան պաշտօնեաներն ալ չեն կրնար թէթեւցընել կամ պակսեցընել : Բայց մենք մտիկ ընենք աս բարի խրատիս . անոր ալ դարման մը կրնայ ըլլալ . « Դուն քեզի օգնէ , որ Եստուած ալ քեզի օգնէ » , կ'ըսէ իր օրագրութեանը մէջ հօգեարտոս Բարեմիսն : Տերութիւնը իր պիտոյիցը համար մեզմէ մեր ժամանակին տասնին մէկը պահանջելուն համար՝ խիստ կ'երեւնայ . բայց ծուլութիւնը մեզմէ շատերնէս անկէց ալ աւելին կ'առնէ , թէ որ մէյմը հաշիւ ընելով տեսնենք այն ծախքերը որ դատարկութեան կամ անգործութե ծախքեր ենք , կամ այն վնասները որ փոճքաներու կամ անպտուղ զբօսանքներու ետեւէ ըլլալով ըրեր ենք : Դատարկութիւնը՝ հիւանդութեանց մեծ պատճառն ըլլալով՝ ահա յայտնի կերպով կը փճացընէ մարդուս կեանքը : « Բշխատութենէն աւելի դատարկութիւնը ժանկի պէս շուտ կը մաշեցընէ մարդուս կեանքը , կ'ըսէ հօգեարտոս Բարեմիսն . ուր ընդ հակառակն ստեպ գործածուող բանալին միշտ փայլուն կը մնայ » . ուստի « Թէ որ կեանքդ կը սիրես , կ'ըսէ , ժամանակդ մի մաշեցընէր անօգուտ տեղ . վասն զի մարդուս կեանքը ժամանակով բանած կերպաս մըն է » : Ուրեմն չըլլայ որ քնով ալ պէտք եղածէն աւելի ծախենք ժամանակնիս . մտաւորնիս բերենք հօգեարտոսին ըսածը . « Ելլու,սը քուն եղած ժամանակը հաւ չկրնար որսալ » . և թէ « հողուն

տակ պառկելու շատ ժամանակ պիտի ունենանք » , « Թէ որ քան զամենայն բան յարգի է ժամանակը , ուրեմն ժամանակ կորսնցընելն դէշ է քան զամէն տեսակ շռայլութիւն » , կ'ըսէ հօգեարտոս Բարեմիսն . որ կ'ըսէ դարձեալ թէ « Երսուած ժամանակը մէյմըն ալ ձեռք չգար » : Եւ մեզի կարծուած բաւական ժամանակը , իրօք խիստ քիչ է : Ուրեմն ոտքի վրայ ու գործքի ետեւէ ըլլանք միշտ , և օգտակար գործքի : Թէ որ Զանք ունենանք , քիչ դժուարութեամբ շատ բան կը տեսնենք : Ս'ան զի « Ելուլութիւնն է ամէն բան դժուարացընող , իսկ աշխատութիւնը դիւրացընող » , կ'ըսէ հօգեարտոս Բարեմիսն : Բնէն ուշ ելլողը , բոլոր իր օրը տարտամութեամբ կ'անցընէ , և ինչուան գիշեր՝ թէ որ գործքը գլուխ հանէ՝ հրաշք սեպելու է : « Ելուլութիւնը այնպէս դանդաղ կը քալէ , որ աղքատութիւնը շուտ մը վրան կը հասնի » , կ'ըսէ հօգեարտոս Բարեմիսն : « Ելայ որ դուն գործքդ քչես առաջ տանիս , չըլլայ որ գործքը գեթ քչէ » . ու թէ , « Իրիկունը շուտ պառկիլ , առտուն շուտ արթննալը՝ առողջ , հարուստ ու իմաստուն կ'ընէ զմարդ » :

Ելէկ ժամանակի ցանկալ սպասել ինչ ըսել է . ժամանակը կը լաւցընէ ով որ օգտակար կերպով զայն կը գործածէ : Ս'ան զի « Բշխատութիւնը բանի փափաքել չգիտեր » , կ'ըսէ հօգեարտոս Բարեմիսն : « Ով որ յուսով կ'ապրի , անօթութենէ կը մեռնի » : Բռանց դժուարութեան մարդ չկրնար բան մը վաստակիլ , ինծի օգնական՝ իմ ձեռքերս ըլլան , վասն զի ես կալուածք չունիմ . ունիմ ալ նէ , վրանին տուրք գրուած է : Եւ հօգեարտոս Բարեմիսն ըսածին պէս , « Ով որ գործարան մը ունի , կալուածք մը ունի . ով որ արհեստ մը՝ պատուաւոր ու շահաւոր պաշտօն մը ունի » : Սակայն թէ որ գործարան է՝ աշխատութիւն կ'ուղէ , թէ արհեստ՝ Զանք կ'ուղէ . առանց ասոնց երկիր ալ ունենանք , արուեստ ալ ունենանք և ոչ տուրքը հանելու չափ

կարողութիւն կ'ունենանք : (Թ)է որ մենք աշխատասէր ըլլանք , սովէ մեռնիլը մեզմէ հեռու կը մնայ . վասն զի ինչպէս կ'ըսէ Հռիփարտոս Ռարեմիտն « Լնթութիւնը աշխատասէր մարդուն տանը դռնէն կը նայի , բայց ներս մտնել չհամարձակիր » : Ոչ տէրութեան սպասաւոր , ոչ հարկապահանջ աշխատասիրին տունը ոտք չեն կոխեր . վասն զի « Լշխատութիւնը պարտքեր կը վճարէ , տատամութիւնը կ'աւելցնէ զանոնք » , կ'ըսէ Հռիփարտոս Ռարեմիտն : Ի՞նչ փոյթ է քեզի թէ որ ոչ գանձ գտեր ես , և ոչ ալ աղգականներէդ ժառանգութիւն առեր ես , « Դնող ամենայն բարութեանց գործունէութիւնն է » , կ'ըսէ Հռիփարտոս Ռարեմիտն . և աշխատութեան՝ ամէն բան կուտայ Լստուած : « Լշխատէ ուրեմն ծոյլերուն քուն եղած ժամանակը , որ թէ ծախելու և թէ պահելու ցորեն ունենաս » , կ'ըսէ Հռիփարտոս Ռարեմիտն : Լմէն գործքերդ այսօր տես , վասն զի վաղը ինչ արգելքներ կրնան պատահել՝ չես գիտեր . աս է որ ըսել կուտայ Հռիփարտոս Ռարեմիտն , թէ « Սէկ այսօր՝ երկու վաղը կ'արժէ » : Լսւ դարձեալ կ'ըսէ « Գործքեր ունիս վաղը տեսնելու , այսօր տես . թէ որ դու ծառայ մը ըլլայիր , ու տէրդ զքեզ դատարկ դնելու ըլլար , չէիր արդեօք ամբշնար : Բու տէրդ դուն ես , ամբշնար զքեզ դատարկ տեսնելու » :

(Թ)է որ շատ բան ունիս ընելու կամ քեզի կամ քու տանդ կամ գաւառիդ համար՝ դուն բոլոր օրն ոտքի վրայ անցուր , որպէս զի չըլլայ թէ արևը վերէն զքեզ տեսնելով՝ ըսէ . ԼՏա վատին մէկը որ կը քնանայ : Բու գործածելու գործիքներդ միշտ ամանէն դուրս ու առջևդ պատրաստ ըլլան , միտքդ բերելով Հռիփարտոս Ռարեմիտն ըսածը թէ , « (Թ)աթերը թաթսան անցուցած կատուն՝ մուկ չկրնար բռնել » :

(Թ)երևս ընելիք շատ ունիս ու ուժդ քիչ է , երկայնամտութեամբ մէյմը գործքդ սկսէ , և կը տեսնես թէ ինչպէս առաջ կ'երթայ : « Սասն զի եր-

կար ատեն ջուրը կաթելով մեծամեծ քարեր կրնայ ծակել , և մուկն իր ճարտարութեամբն ու համբերութեամբ հաստ չուաններ կը կտրէ , և կամայ կամաց հարուածներէ՝ ահագին շղթաներ կը կոտորին » , կ'ըսէ Հռիփարտոս Ռարեմիտն :

Կրնայ ըլլալ որ ձեզմէ ոմանք ըսեն . Կարելի՞ բան է որ մարդ քիչ մ'ալ չըհանգչի : Հռիփարտոս Ռարեմիտն խօսքով , բարեկամք իմ , կ'ուզեմ ձեզի պատասխանը տալ . « (Թ)է որ հանգիստ կ'ուզես , կ'ըսէ , աղէկ գործածէ ժամանակդ . և որովհետեւ և ոչ վայրկեան մը ապահով ձեռքդ ունիս , նայէ որ ժամ մը չկորսնցնես : (Թ)է որ օգտակար գործք մը ըրիր , ժամանակին հանգիստը դտար անտարակոյս : Լս հանգիստը՝ աշխատասէր մարդուն միշտ իր ձեռքն է , իսկ ծուլին՝ ոչ երբէք » , կ'ըսէ Հռիփարտոս Ռարեմիտն : « Գատարկութեամբ անցուցած կեանքը և վատութեամբ անցուցած կեանքը՝ երկու կեանք են » , կ'ըսէ Հռիփարտոս : Կարծես թերևս որ ծուլութեամբ աւելի հանգիստ կ'ըլլաս քան աշխատութիւնը , կը խաբուիս . Ռարեմիտն ըսածին պէս « Գատարկութենէ վիշտ կը ծնանի , և անհարկաւոր հանգրստէն՝ անհնարին ցաւ » : Կան շատ մարդիկ որ իրենց խելքին ուժովը միայն կ'ուզեն ապրիլ առանց աշխատելու , բայց կը խաբուին շահու գլուխ չունենալուն պատճառաւ , փոխանակ զի աշխատութիւնը թէ առողջութիւն թէ լիութիւն և թէ պատիւ կը բերէ մարդուս : « Գործունեայ ոստայնանկին շապիկ չի պակսիր : Հիմա որ ոչխար մը ու կով մը ունիմ ես , ամէն մարդէն բարի լոյս՝ բարի իրիկուն կը ըսեմ » . կ'ըսէ Հռիփարտոս Ռարեմիտն :

Բայց աշխատասիրութիւնը միայն բաւական չէ . հապա նաեւ երկայնամիտ , հաստատուն ու ժրջան ըլլալու է , անձամբ ամէն գործոցը վրայ արթուն ըլլալու , և ոչ երբէք ուրիշի ձգելու է զանոնք : Սասն զի ինչպէս Հռիփարտոս Ռարեմիտն կ'ըսէ , « Լս ոչ

երբէք տեսած եմ տունկ մը կամ ըն-
տանիք մը որ ստէպ տեղէ տեղ փոխուե-
լով անոնցմէ աւելի առաջ գայ որոնք
ոչ երբէք տեղերնին կը փոփոխեն . .
Ու թէ՛ « Իրեք անգամ տան մը տեղէ
տեղ փոխադրուիլը՝ մէկ անգամայրուե-
լու չափ փնաս կուտայ » : Ու դարձեալ
« Դուն խանութի պահպանն , որ խա-
նութի ալ գրեզ պահպանն » : Դար-
ձեալ « Թէ որ կ'ուզես որ գործքերդ
առաջ երթան՝ անձամբ գնա տես , իսկ
թէ որ կ'ուզես որ ետ մնան , ուրիշ մը
խաւրէ » : Ու թէ « Ով որ արօրով
հարբատնալ կ'ուզէ , թող մաճակալն
ինքն ըլլայ » : « Տիրօջ աչքը աւելի
գործք կը տեսնէ քան թէ իր երկու ձեռ-
քերը » : « Հոգալու պակասութիւնը
աւելի պատճառ կ'ըլլայ մեր փնասուցը՝
քան զխտութեան պակասութիւնը » :
« Ով որ իր գործաւորաց վրայ չի հսկեր ,
բաց կը թողու իր քսակն անոնց առջև .
ուրիշի վրայ չափէ դուրս վստահանալը ,
չատ տներ կործաներ է » : « Մարդիկ
ոչ այնքան հաւատալով՝ որչափ կասկա-
ծելով յաջողեր են » . անձամբ իր գործ-
քերը տեսնելը շատ շահաւոր է : « Գի-
տութիւն ուսումնասիրին , հարստու-
թիւն հոգածողին » , ինչպէս որ « Սա-
րդութիւն քաջասրտին՝ ու երկինք ա-
ռաքինուին » : Ուրիշ տեղ ալ կ'ըսէ
Բարեմիտը . « Թէ որ կ'ուզես որ ա-
ղէկ ծառայ մը ունենաս ու քեզի սիրե-
լի ըլլայ՝ դուն քեզի ծառայէ : Ըրթուն
և զգուշաւոր ըլլալու է նաև թեթև
բաներու մէջ ալ , վասն զի պզտիկ ան-
հոգութենէ մը երբեմն մեծամեծ չա-
րիք կը ծագին » , ինչպէս կ'ըսէ ետեւէն
նոյն Հոբարտոս , « Թէ գամ մը չըլ-
լալուն համար՝ պայտը կորսուեր է , պայ-
տը չըլլալուն համար՝ ձին կորսուեր է ,
ձի չըլլալուն համար՝ հեծեալը կոր-
սուեր է՝ թշնամեաց ձեռքն իյնալով ու
սպաննուելով . և այս ամենայն չարեաց
պատճառ՝ ձիուն պայտին գամ մը չի հո-
գալն է եղեր » :

(ՄԱՅՏԱԾԸ ՈՒՐԻՇ ԱՆԴԱԾ)

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՍԵՂԱՆ :

ՍԵՂԱՆ դարերուս դիւցազներգակ
բանաստեղծներուն մէջ երևելիներէն
մէկն է Յովհաննէս Սիլտոն անգղիա-
ցի բանաստեղծն , որ իրեն Գրեգորի
Գրեգորի ըստած դիւցազնական բանա-
ստեղծութեամբը Հովեթոսի ու Սիլ-
գիլիոսի կարգն անցաւ , և Նիգրիսիոց
աղգին ու մատենագրութեանը անմահ
պարծանք եղաւ :

Նաև Սիլտոն կամ Սիլգրն Սիլ-
տոն 1608^ն ազնուական տնէ , և պզտի-
կուց սկսաւ մեծ սէր ձգել ուսմանց . ցո-
րեկները կարգալէն չկտանալով ին-
չուան կէս գիշեր ալ կը նստէր , որով
ոչ միայն առողջութիւնը կորսնցուց ,
հապա նաև վերջերը երկու աչքն ալ
կուրցան : Տասնութ թուարեկան ան-
գղիերէն ու լատիներէն ընտիր ոտանա-
ւորներ կը շինէր . երբոր մայրը մեռաւ ,
հօրը հրամանաւր Լաբոպա պտրտելու
եղաւ , և Խտալիա ալ գալով աղէկ ի-
տալերէն սորվեցաւ և հանթէ , Փե-
թրալքայ ու Լաբոպայ իտալացի երեւե-
լի բանաստեղծներուն աղէկ հատուած-
ները անգղիերէն թարգմանեց : Սիլ-
գրն Յունաստան ալ երթալ , բայց նոյն
միջոցին Նիգրիս խռովութիւն ելլելով՝
ստիպուեցաւ ետ դառնալու , և ինքն
ալ զէնքի տեղ գրիչը ձեռք առած սկը-
սաւ թագաւորական և եպիսկոպոսա-
կան իշխանութեանց դէմ գրել . վասն
զի ինքը աղանդով Լաբոպական կամ
Սաբրական² ըլլալով իշխանութեանց

1 Անգլ . Paradise lost.

2 Երեցական (Անգլ . Presbyterian) կ'ըսուին
Անգլիոյ ան աղանդաւորները որ եկեղեցւոյ դա-
սակարգութենէն կը մերժեն , ըսելով թէ Քրիս-
տոսի եկեղեցին առջի իրեք դարերուն մէջ քա-
հաններէ և կամ երիցագոյններէ միայն կը կա-
ռավարուէր . հիմայ ալ ամէն քահանայ հաւասա-
րապէս կրնայ կառավարել : Աս աղանդս հիարեց